DISPUTATIO MEDICA

INAUGURALIS

DE

RUBEOLA.

DISPUTATIO MEDICA INAUGURALIS,

DE

RUBEOLA;

QUAM,

ANNUENTE SUMMO NUMINE,

Ex Auctoritate Reverendi admodum Viri

D. GEORGII BAIRD, S. S. T. P.

ACADEMIÆ EDINBURGENÆ Praefecti,

NEC NON

Ampliſſimi SENATUS ACADEMICI conſenſu,

Et nobiliſſimae FACULTATIS MEDICÆ decreto;

PRO GRADU DOCTORIS,

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS AC PRIVILEGIIS RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS;

Eruditorum examini ſubjicit

DOMINGOS FELIS DOS SANTOS,

AMERICANUS BRASILIENSIS.

" *O quàm dura premit miſeros conditio vitae!*"

CORN. GALL. *Eleg.*

Ad diem 24 Junii, hora locoque ſolitis.

EDINBURGI:

CUM PRIVILEGIO.

TYPIS JOANNIS PATERSON.

M DCC XCV.

c

Digitized by the Internet Archive
in 2016

https://archive.org/details/b24928665

FRATRI DILECTISSIMO,

MANUELI REIBERO DOS SANTOS,

MERCATORI ULYSSIPPONENSI,

QUI

A PRIMA ÆTATULA

SEMPER ILLI CORDI

FUIT,

HOC OPUSCULUM

FRATERNO AMORE

MOTUS

D. D. C.QUE

FRATER AMANTISSIMUS,

DOMINGOS FELIS DOS SANTOS.

DISPUTATIO MEDICA

INAUGURALIS,

DE

RUBEOLA.

AUCTORE DOMINGOS FELIS DOS SANTOS.

§. 1. *RUBEOLA* a CULLENO *Exanthematum* ordine diſponitur; et ſic aptè definitur,

“ Synocha contagioſa cum ſternutatione, epiphora, et tuſſi ſicca, rauca.”

“ Quarto die, vel paulo ſeriùs, erumpunt papulae exiguae, confertae, vix eminentes, et poſt tres dies in ſquamulas furfuraceas minimas abeuntes.”

HISTORIA.

II. *Rubeola* veteribus Graecis medicis incognita erat, et forſitan inaudita; quippe cùm ex his, nemo quiſquam memoriae quid de ea ſcriptum prodiderit. Eam primus omnium lucidè deſcripſit Rhazes; medicus Arabus jure magni nominis, qui eam, ut perfrequentem, et ſuis civibus peracerbam, fusè tractat.

III. Quo tempore in Europam primùm importaretur *rubeola*, neutiquam ſatis conſtat Ex ſilentio autem hiſtoricorum concludere aequum eſt, nondum latè in Europa, ante finem ſeculi duodecimi, graſſatam eſſe.

IV. *Rubeola* eſt ex Asia minore in Europam adlata. Majores enim noſtri, religioſiſſimi profectò homines; qui divino quaſi ſpiritu inſtincti, vel ſacro potiùs furore inflammati,

Christo

Christo auſpice, ſigno cruce, præeuntibus belli gnaris, pro tempore, ducibus, in orientem infeſto undique coacto agmine iter paludati fecerunt, ut vi armiſque ſanctam Mahometanis terram eriperent; re infectâ, plurimiſque ſociorum ferro fameque occiſis, domum, ſpe dejecti, et incognitâ antè *rubeolâ variolâ*que turpefacti, rediêrunt. Turpibus ſic inductis morbis, *ſacrae expeditiones*, foedae inceptu, erant exitu itidem foedae.

V. *Rubeolâ*, enimvero, aequè ac peſtiferis caeteris morbis pleriſque, infantes, prae firmioribus aetate adultiſque, tentantur; veruntamen nulla eſt aetas, quae fragile hominum genus adverſus eam tutetur.

VI. Hic morbus ſpeciali ſemper contagione efficitur. Quali verò naturâ haec polleat, omnes etiamnum ignorant medici, et in omne forſitan ignorabunt aevum.

VII. Utrùm ullus hominum *rubeolâ* unquam bis plectatur, dubium eſt. Profectò non deſunt auctores, qui perhibent, ſe vidiſſe hominem bis, imo etiam ter, hoc morbo affectum. Hoc verò ab omnium ferè experientiâ adeo abhorret, ut eos, hac de re, vel credulos nimis fuiſſe, vel quodam lapſos eſſe errore, prorsùs exiſtimemus.

VIII. Dictum eſt a nonnullis, *rubeolam* totidem ferè corripere, quot *variola*; et vix vigeſimum quemque ſive unâ ſive alterâ immunem eſſe. Verumne ſit hoc, necne, animo equidem incerti ſumus; eòque magis, quòd hactenus nemo medicorum quiſquam continuas confecit tabulas, ex quibus, inter ſe comparatis, utrùm ita ſit, necne, certò comperiamur.

IX. Certiores nos facit Sydenhamus, *rubeolam*, menſe ferè Januarii, graſſari incipere, et, ſub finem Julii, decedere. Verùm, licèt, quin ita

plerumque

plerumque ſit, nemo utique medicorum poſſit dubitare; tamen nullo menſium circuitu definitur, cùm praeſertim omni haud rarò anni tempore graſſetur.

X. *Rubeola*, pro modo quo invadit, vel *ſporadica* appellatur, vel *epidemica;* pro ordine, quo progreditur, vel *regularis*, vel *anomola;* et, pro ſignis, vel *mitis*, vel *maligna.*

XI. Hujus morbi, mitis ſive ſit ſive malignus, curſus tria *ſtadia* complectitur: quorum,

1. *Primum* pertinet a contagione admota, ad tempus, quo papulis exaſperari cutis incipit, et *contagionis ſtadium* appellatur:

2. *Secundum* ſeſe extendit, a tempore, quo papulis exaſperatur corpus, uſquequo hae detumeſcant, et nominatur *ſtadium eruptionis*: et,

3. *Tertium* comprehendit ſpatium, quod interfluit inter tempus, quo detumere incipiunt papulae, et id, quo hae ſquamatim jam omnino deciderint; et *ſtadium deſquamationis* dicitur.

XII. Haec (XI. 1. 2. 3.) praefati, ſigna unius ſtadii cujuſque propria, ordine quo ſolent prodire, breviter enarrabimus.

XIII. *Stadium primum.*—*Rubeola* a ſolitis febris ſignis incipit. Initio horreſcit homo; et, poſtinde, caloris et frigoris deinceps ſenſu afficitur. Die poſtero, febris omnibus ſibi propriis notis inſignitur, ſiti, nimirum, calore, cibi faſtidio, anxietate, aegritudine, et interdum vomitu. Aeger ſimul ſternutat, tuſſit, aegrè ſpirat: turgeſcit facies: intumeſcunt palpebrae: oculi rubeſcunt, dolent, illachrymantur, neque lucem pati poſſunt; ſimulque liquor tenuis, imo etiam aliquantùm acer, naribus effluit. Graviter interea dolet caput; pectus quaſi coanguſtatur,

neque

neque raro fugacibus doloribus affligitur; inſuperque accedit veternus ferè ineluctabilis.

XIV. *Stadium ſecundum.*—Quarto plerumque die, cutis primùm faciei, deinde trunci, tum ſuperiorum membrorum, poſtremò inferiorum, lenticulis rubris exiguiſſimis exaſperatur; quae cùm magnitudine tùm figurâ permultùm variant. Quae enim truncum obſident, eae profectò ampliores ferè ſunt, et diſtinctae: caeterùm eae, quae faciem aſperant, confertae haud raro conſpiciuntur.

XV. Hujuſmodi (XIV.) lenticulae, quae, imprimis in faciem, ex cute paululùm exſtant, initio colore rubicundae ſunt; tertio verò die quartove, poſtquam provenerint, fuſcae fiunt. Cuticula deinde arida et hiulca facta, ſquamatim decidit; ſic profectò, ut furfure velut aſperſum relinquatur corpus.

XVI. Erumpentibus lenticulis, plerumque

remittunt

remittunt calor, anxietas, et vomitus; ſed tuſſis, ſpirandi difficultas, et oculorum inflammatio, ſaepe aliquantùm intenduntur.

XVII. *Stadium tertium.*—Tertio quartove pòſt die, quàm provenerint lenticulae, febris incipit remittere, extremumque ubique inſudare corpus. Solito ſimul uberiùs ſecernitur urina; vel, id profectò quod adhuc ſaepius eſt, ſolutè fluit alvus.

XVIII. 1. Quocunque (XVII.) profluvio laboret aeger, non temerè cohibendum nedum ſiſtendum eſt; cùm praeſertim, ejus ope ſolutus, ſaepenumero morbus ad ſanitatem perducatur.

2. Alvus interdum ab initio quidem morbi fluit; ſed plerumque non antè, quàm lenticulae ſquamatim decidere inceperint. Tantùm abeſt, ut ſoluta alvus detrimento aegrum afficiat, ut praenunciet potiùs morbi deceſſionem, et optatam ferè ſanitatem polliceatur.

DIAGNOSIS.

DIAGNOSIS.

XIX. Morbi, qui *rubeolae miti* ſeſe maximè aſſimilant, ſunt *catarrhus*, *ſcarlatina*, *variola*, *et rubeola maligna.* Quâ igitur ratione ab his internoſcatur, breviter exponere, hìc loci, conandum eſt.

XX. 1. *Catarrho* et *rubeolae* ſunt notae adeo inter ſe conſimiles, ut hos morbos internoſcere nequeat medicus, niſi penitùs perſpectis cauſis, quibus uterque concitatus ſit, et planè cognitâ graſſantis morbi naturâ.

2. Si, dum graſſatur *rubeola*, aliquis, quem hic morbus nunquam antea implicavit, ſignis ſuprà (xiii.) comprehenſis afficiatur; dubitari profectò vix poteſt, quin haec, utcunque iis *catarrhi* aſſimilia ſint, ex contagione *rubeoloſâ* provenerint. Si, quarto die, cutis lenticulis,

quales (XIV.) memoravimus, variari incipiat; tum, uter morborum adſit, diutiùs animo incerti eſſe nequimus.

XXI. 1. *Scarlatinam et rubeolam* genere convenire, et gradu tantummodo differre, MORTON opinatus eſt Hunc verò auctorem opinione lapſum eſſe, nunc omnibus ferè medicis idcirco perſuadetur, quòd hi morbi, unus altero, facilè dignoſci poſſunt.

2. Tuſſis enim moleſtiſſima, ſternutamentum, et ex oculis diſtillatio, quae *rubeolam* inſigniunt, neutiquam adſunt in *ſcarlatina*.

3. Quinetiam, in *rubeola* lenticulae paululum eminent ex cute, ſic ut haec tactu aſpera ſit. Interſtitia ſimul lenticularum albida ſunt, et figurâ aut oblonga aut quadrangula. Contra ea, in *ſcarlatina*, cutis eſt tactu laevis; et maculae rubrae, quibus aſperſa eſt, ampliores ſunt ambitu, vel ſaltem earum latiùs quoquoverſum patet

rubor;

rubor; ſic, ut ſummum ubique corpus quaſi eryſipelate rubeat.

4. *A.* In *ſcarlatina*, porrò, lenticulae multo diutius perſtant, quàm in *rubeola*, et cuticula ſquamis amplioribus decidit.

B. Die, inſuper, vigeſimo primo ſecundove, corpus extremum aquâ intercute tumeſcit; quae, paucos poſt dies, ſponte evaneſcit, vaſis bibulis abſorpta, et in irrequietum delata ſanguinem.

XXII. *Variola.*—Papulis nondum erumpentibus, diverſos, quibus exaſperatur cutis, morbos internoſcere, in primis arduum eſt. Similitudine, quae *variolae* eſt cum *rubeola*, adducti, nonnulli medici utraſque ſimul tractârunt. Utraque enim contagione ſpeciali enaſcitur: utraque a febre incipit: utraque cutem papulis aſperat: utraque, demum, hominum genus ſemel tantùm implicat.

XXIII. 1. Verùm, etiamſi haec (XXII.) ſint *variolae* et *rubeolae* communia; tamen haud pauca ſunt, quibus, una ab alterâ, differunt.

2. *Catarrhus*, ſi quando *variolâ* implicatum tentet, leviuſculus ſemper eſt, neque proprium hujus morbi, ut *rubeolae*, ſignum conſtituit.

3. Maculae, inſuper, quibus, inter *variolam*, aſperſa eſt cutis, non ſolùm diuturniores ſunt, et cute magis exſtant, quàm inter *rubeolam*, ſed multo etiam ſunt numero pauciores.

4. Papulae, porrò, *variolae* propriae ſemper, eae autem *rubeolae* nunquam, ſuppurant; et ſaepe deformatam cicatriculis relinquunt cutem.

XXIV. *Malignâ rubeolâ benignam* clarè dignoſcere majoris fortaſſe momenti eſt, quàm hanc morbis modò (XX.—XXIII.) memoratis.

XXV. 1. Signa ſuprà (XIII.—XVIII.) memorata, etiam *rubeolae malignae* communia ſunt. In hoc verò morbo, multo major eſt vis omnium, ab initio, ſignorum, imprimis languoris et debilitatis.

2. *In maligna rubeola*, multo vel ociùs vel ſeriùs effloreſcit cutis, quàm in *miti*. Modò enim, ut certiores nos faciunt SYDENHAMUS et WATSON, lenticulae ſecundo die apparent; modò, ut teſtatur MORTON, etiam primo: contrà, modò non in conſpectum veniunt, ante decimum ſeptimum aut vigeſimum.

3. Quinetiam, non ſolùm ſic (XXV. 2.) tardiùs interdum proveniunt lenticulae, ſed tardiùs etiam numerum haud raro complent. Imò verò, totam ſimul cutem perraro occupant, ſed alias hujus, poſt alias, deinceps partes.

4. Colore, porrò, lenticulae, quibus inſignitur *rubeola maligna*, aliis atque aliis aegris et temporibus,

poribus, variae ſunt. Rubicundae enim interdum ſunt; aliàs rubellae: modò lividae; modò ſubnigrae.

5. Flaccet, denique, cutis; neque, id profectò quod a SYDENHAMO accipimus, lenticulae, quibus variatur, ſquamatim evaneſcunt.

CAUSAE.

XXVI. *Rubeola*, ut ſuprà (VI.) memoravimus, ſemper ſpeciali concitatur contagione; quae, haud ſecùs ac ea qua efficitur *variola*, intermedio aëre vulgatur.

XXVII. Quali verò naturâ ſit haec (XXVI.) contagio, ex toto neſcitur. Subtilis enim adeo eſt, et incomprehenſibilis quidem, ut *chymicus*, utcunque curioſus, quid ſit, comperiendi, attrectare prorsùs nequeat. Quocirca, ignoratur, non ſolùm qualis in circumfluo aëre exiſtat,

ſed

ſed etiam quàm longè, hujus interventu, ex proprio fonte pateat aut vehatur.

XXVIII. Certò quidem ſcimus, aëra, contagione inquinatum, cùm externo corpori admoveri; tum per aſperam arteriam, dum ſpiritum accipimus, in pulmones irruere; imò etiam, ſalivâ commiſtum, in ventriculum devorari. Verùm, utrùm tamen ullâ harum, necne, viarum in corpus humanum invehatur, nondum exploratè cognitum habemus.

XXIX. Utrùm *rubeola*, tanquam *variola*, in corpus arte inferi poſſit, necne; et utrùm aliquantùm, necne, miteſceret inſita; periculo nondum ſatis compertum habemus.

XXX. Quibus vulgetur contagio, et qua aëris conſtitutione minuatur ejus vis aut intendatur, nondum ſatis conſtat.

XXXI. Neque profectò meliùs ſcitur, quid

ſit

ſit *proxima rubeolæ* cauſa. In varias enimverò, hac de re, partes diſputatum eſt; atque medici exponere ſummopere conati ſunt, quamobrem cùm *rubeola* tum *variola* eundem hominem ſemel tantummodo afficiat.

XXXII. Sed vanæ inaneſque omnes ſunt rationes, quas, hunc (XXXI.) in finem, excogitârunt; et animo quidem incerti ſumus, an res non eâ ſit naturâ, ut nemo explicare queat. Ignoratur enim, tum quam in partem corporis primùm agat admota contagio; tum, qua in parte, nova contagio generetur.

XXXIII. Cùm ita (XXXII.) ſit, dicere, *proximam rubeolæ* cauſam eſſe quandam aut nervorum, aut vehentium ſanguinem vaſorum conditionem, eſt ſucoſâ utique ſapientiâ ignorantiam prodere. Quapropter, ficta omnia aſpernantes, reconditae adeo cauſae ignaros profiteri, quàm conjecturalem animove arroganter praeſumptam in medium proferre, malumus.

PROGNOSIS.

PROGNOSIS.

XXXIV. Fauſtus plerumque hujus morbi eventus praedici poteſt. Verùm, ſiquando inſcienter curatus fuerit, vel atrociùs graſſetur, triſtem interdum exitum, ſi non lethiferum, habet.

XXXV. Impuberibus, et alioquin ſanis, minus periculi affert *rubeola;* plus autem adultis, et quoquomodo debilitatis. Periculoſa etiam eſt, cùm ſolito vel maturiùs vel tardiùs proveniunt papulae. Hìc verò loci, quae ſigna bonum praemoneant venturum, quae malum praemonſtrent, fuſiùs dicendum eſt.

XXXVI. Si, papulis provenientibus, remittant febris et *catarrhus;* ſi papulae rubicundae evadant; ſi cutis ubique temperatè calida ſit; bonum eſt.

XXXVII. 1. Contrà, ubi febris, tuſſis, et ſpirandi difficultas pòſt increſcunt, quàm provenerint lenticulae; ubi alvus ſolutè et diu fluit; malum eſt: cùm praeſertim illa ſigna, pulmones inflammationem concepiſſe, indicent.

2. Quinetiam, cùm lenticulae ſolito maturiùs apparent; cùm, ab initio uſque, inſignis debilitas adfuit; cùm lenticulae, ſeu papulae, nigreſcunt aut liveſcunt; cùm delirium ſupervenit, et diarrhoea in dyſenteriam degenerat; malum iterum eſt: quippe cùm ex his indiciis nimis conſtet, *malignam* eſſe *rubeolam*, timendamque ideo mortem.

CURANDI VIA.

XXXVIII. Oportet medicum, cujus ſit *rubeolam* curare,

1. *Primo*, inſolitam, quae corpori ineſt, ad inflammationem proclivitatem corrigere; et,

2. *Secundo*, moleſta interim ſigna mitigare.

CONSILIUM PRIMUM.

XXXIX. *Abſtinentia*. Initio, lenis imprimis ſi morbus ſit, nihil plerumque opus eſt aliud, quàm ab omnibus, quotquot incitant, abſtinere.

XL. *Vomitum*, utpote qui, ineuntibus febribus, multùm plerumque proficiat, invadente *rubeolâ*, concitare haud alienum eſt.

XLI. 1. *Sanguinis detractio*. Rarò accidit, quin, *rubeolae* curſu, ſanguinem, ſeriùs ociùs, mittere opus ſit. Et quando autem, et qua copiâ elici debeat, ex ſignis judicandum eſt; imprimis

primis ex iis quae inflammationem manifeſtent, atque e febre, tuſſi, et ſpirandi difficultate.

2. *A.* Si, ipſo morbi initio, magna vis febris ſit; et ſi inflammatio pulmones vel jam petîſſe, vel petitura videatur; eliciendus, primo quoque tempore, ſanguis eſt.

B. Sin, id quod ſaepius accidit, febris initio lenis ſit, neque inflammationem capiant pulmones; ſanguis non priùs detrahendus eſt, quàm cutis fuerit papulis exaſperata. Imò etiam, interdum non opus eſt ſanguinem priùs mittere, quàm ex ſumma cute ſquamulae deciderint; imprimis ſi nulla hucuſque inflammationis ſigna apparuerint.

C. Intelligendum verò eſt, quocunque morbi tempore ſe prodat inflammatio, eo detrahendum eſſe ſanguinem, ne hinc quid detrimenti aeger capiat.

3. Quantum autem ſanguinis mitti debeat, optimè judicabit medicus, ſignorum vis et aegroti virium rationem habendo.

XLII. 1. *Alvi exinanitio.* Eundem, porrò, (xxxviii. 1.) in finem, alvum ſolvere perutile eſt. Hoc conſilio, ſunt mitiora tantummodo cathartica devoranda: ea, prae caeteris, quae corpus refrigerant, imprimis *ſales neutri.* Caeterùm percommoda etiam ſunt *manna*, *ſena*, et *ricini oleum.*

2. Si quando, ut interdum accidit, ab initio morbi nimis fluat alvus; factu eſt optimum cathartica quaedam devorare, ex iis quae aſtringunt, radicem imprimis Ponticam.

XLIII. 1. *Refrigeratio.*——Eodem, denique, (xxxviii. 1.) conſilio, proficit aegrotum acidis nativis, ex iis quorum ſtirpes naſcuntur e terra,

paratis,

paratis, et *ſalibus neutris*, potiſſimùm nitro, refrigerare.

2. Verum, etiamſi ita (XLIII. 1.) ſit, minimè tamen prodeſt aëre frigido aegrum extrinſecùs refrigerare; cùm praeſertim periculum ſit, ne, hoc facto, papulae a ſumma cute retrocedant, et gravem hinc inflammationem pulmones capiant.

CONSILIUM SECUNDUM.

XLIV. Signa, ad quae animum ſigillatim advertere medicum oportet, ſunt tuſſis; ſuperveniens, ſub finem morbi, diarrhoea; et inflammatio.

XLV. *Tuſſis*, quae moleſtiſſimum aegrum habet, levanda eſt medicamentis, ex iis quae fauces illinunt, et ſic eas ab aëris acrimonia tuentur; oleoſis nimirum quibuſdam, mucoſis, et dulcibus. Acida autem, hunc in finem, aſſumpta, neutiquam profunt.

XLVI.

XLVI. *Inflammatio* ſive pulmonum ſive oculorum, quocunque morbi tempore ſuperveniat, reprimenda eſt, non ſolùm medicamentis ſuprà (XLI.—XLIII. I.) memoratis; ſed etiam exulceratione opportuna, et medicamentis, ex iis quae cutis exhalationem eliciunt. Porrò, ut per totum morbum, ſic potiſſimùm cùm has partes petit inflammatio, diaetâ tenui vivendum eſt. Lacte igitur lactentibuſque, utpote quae ſatis nutriant neque nimis incitent, vitam tolerare aegrum oportet.

XLVII. *Alvi profluvium*, quod pòſt ſupervenit, quàm ex ſumma cute ſquamulae fuerint ſolutae, multùm, ut nonnulli exiſtimant, idcirco proficit; quòd committit, ut morbi reliquiae corpore opportunè eliminentur. Quòd ſi ventris fluxus ſit is, qui aegri vires multùm exhauriat, opportunè temperandus eſt medicamentis, ex iis quae leniter aſtringunt. Niſi autem vires labefactet, non opus eſt, ut medicus eum cohibere

bere conetur; natura enim, utilitatis provida, alvum tum concitando praecavet forſitan, ne ex abſorpta acrimonia quid detrimenti aeger capiat.

FINIS.